

FYTOTERAPIE NEMOCÍ OBĚHOVÉHO SYSTÉMU

Klinicky se hypertenze na základě hodnot diastolického tlaku dělí na mírnou, středně těžkou a těžkou, podle závažnosti, resp. (ne) přítomnosti orgánových změn (hypertrofie levé srdeční komory, proteinurie, encefalopatie atd.) na stadium I, II a III a dle etiologie na hypertenzi esenciální (primární, 90–95% pacientů) a sekundární (symptomatickou, např. iatrogenní, endokrinní, v těhotenství, při selhávání ledvin apod.). Ve většině případů bývá hypertenze celoživotní záležitostí, proto není možné přerušit nebo vysadit antihypertenzní léčbu.¹

K dalším kardiovaskulárním nemocem patří ICHS, poruchy centrálního a periferního prokrvení, zánětlivá onemocnění cév a žilní nedostatečnost. Léčivé rostliny a příslušná galenika se při těchto obtížích racionálně uplatňují jako adjuvans a podpůrná terapie.

Historicky se při léčbě hypertenze používal indolový alkaloid reserpin z kořenů různých druhů zmijovice (*Rauwolfia*), dále steroidní alkaloidy protoveratrin A a B z kýchavice bílé (*Veratrum album* L.), andromedotoxin z pěnišníku (*Rhododendron* sp.)², vinkamin z barvínku (*Vinca minor* L.), papaverin a v diuretické indikaci pak methylxantiny theobromin a theofylin.³

ROSTLINNÁ DIURETIKA

Podávání diuretik je doporučováno u všech skupin hypertoniků.¹ Z rostlinné říše se používají především oddenek pýru, nať rdesna ptačího a nať přesličky. Není bez zajímavosti, že všechny jmenované drogy vynikají obsahem kyseliny křemičité.

Pýr plazivý (*Agropyrum repens* L., Poaceae) je plevelná vytrvalá tráva s plazivými slámově žlutými lesklými oddenky dlouhými až několik metrů (Graminis rhizoma).⁴ Z nich se po usušení připravuje odvar (hemokatartikum); jsou součástí čajových směsí mj. při zvýšené koncentraci cholesterolu a extrakt z oddenků sloužil jako konstituens pro pilulky.⁵ Hlavními obsahovými látkami jsou saponiny, vanilinglykosid, triticin, fruktóza, inulin, inositol a slizy.³

Jako **rdesno ptačí – truskavec** (*Polygonum aviculare* L., Polygonaceae) označujeme u nás hojnou jednoletou bylinu s poléhavou větvenou lodyhou a drobnými květy v paždí téměř přisedlých čárkovitě kopinatých lístků.⁴ Sbíranou částí je nať (*Polygoni avicularis herba*); vyznačuje se obsahem flavonoidů (kvercetin aj.), organických kyselin (kávová, chlorogenová aj.), kumarinů, vitamínu C a tříslovin. Kombinuje se do směsí s diuretickým a protisklerotickým účinkem. Novější výzkumy referují o schopnosti truskavce snižovat krevní tlak a omezovat agregační aktivitu trombocytů.⁶

Robert Jirásek Edukafarm, Praha

Choroby oběhového systému představují početnou skupinu syndromů, z nichž se nejčastěji setkáváme s arteriální hypertenzí (dle WHO nález systolického tlaku 140 mm Hg a vyššího nebo diastolického tlaku 90 mm Hg a vyššího při alespoň dvou ze tří po sobě následujících měření v průběhu několika týdnů). Prevalence hypertenze v dospělé populaci ekonomicky vyspělých zemí činí 15–20%, existuje však i juvenilní forma vysokého krevního tlaku.

Přeslička rolní (*Equisetum arvense* L., Equisetaceae) je vytrvalá rostlina vyhledávající sušší místa. Hovoří se o ní jako o těžce vyhubitelném plevelu. Drogu poskytuje letní lodyha (*Equiseti herba*) se saponiny, flavonoidy, solemi draslíku a tříslovinami.^{3,4} Odvary z nati se doporučují jako metabolikum, geriatikum a antituberkulotikum, k zastavení krvácení z nosu a dásní a při močových kamenech.³

DROGY S VAZODILATAČNÍM ÚČINKEM

Úpravy hodnot krevního tlaku lze dosáhnout též rozšířením tepenného průsvitu, resp. snížením odporu krevního řečiště. V tomto směru se účinně uplatňují především rostliny obsahující cholin, nukleové baze (adenin, guanin) a spasmolytické působící dusíkaté látky (jednoduché aminy, dusitany apod.).

Domácí druhy **hlohu** – *Crataegus* sp. (ostrotrnný, křivokalichý, jednosemenný) jsou vyhledávány sběrači zjara pro krémově bílé květy (typicky páchnou trimethylaminem) a listy a na podzim kvůli purpurově červeným plodům. Monodrogy se zpracovávají samostatně do nálevových sáčků, jinak slouží k výrobě čajových směsí, tinktur, extraktů a tablet. Účinek je komplexní – zahrnuje snížení tlaku, vazodilataci tepen, tonizaci srdce, mírnou sedaci a zvýšení diurézy.⁶

Poloparazitické **jmelí bílé** (*Viscum album* L., Loranthaceae) vytváří na větvích stromů (dub, jabloně, jehličnanů) stálezelené keřky s vidličnatě větvenými lodyhami, rostoucí v trsech.⁴ K účinným látkám patří mj. saponiny, aminokyseliny, triterpeny a flavonoidy. Používá se k pitným kúram samostatně či ve směsích.³

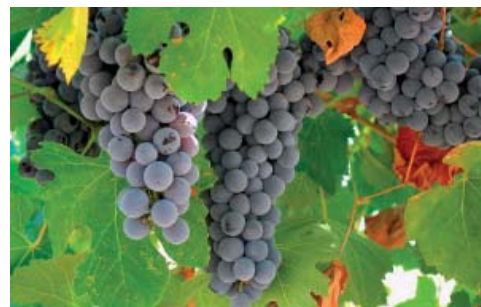
Olivovník evropský (*Olea europaea* L., Oleaceae) je menší strom rostoucí a pěstovaný v celém Středomoří. Sbírají se stříbrošedé

listy, jež obsahují oleuropein, verbascosid, flavonoidy (apigenin a luteolin-7-glykosid, rutin), polyfenoly a organické kyseliny (kávovou, oleanolovou aj.). Hypotenzní účinek extraktu z listů je umožněn reverzibilní bloádou L-typu vápníkových kanálů v cévní stěně.⁷ Dále výtažek působí antioxidačně, hypoglykemicky a antiskleroticky.⁸

Květy **heřmánku pravého** (*Matricariae flos*) obsahují apigenin, jenž působí protikřečově a sedativně.⁹ Spolu s natí **řebříčku obecného** (*Millefolii herba*) tvoří doprovodnou složku anti-hypertenzních čajů.

ROSTLINY S VENOTONICKÝM ÚČINKEM

Z této skupiny stojí za zmínku zejména **vinná réva** (*Vitis vinifera* L., Vitaceae). Doporučitelé jsou jednak obklady a gely s výtažky z listů k léčbě obtíží spojených s varixy (otoky a bolesti nohou, poruchy prokrvení končetin), jednak perorálně extrakt z hroznových jadérek s antioxidačním a angioprotektivním působením. Účinek je zprostředkován proanthocyanidiny, flavonoidními glykosidy a polyfenoly.¹⁰

Literatura

- Widimský J jr. Léčba arteriální hypertenze. In: Marek J, ed. *Farmakoterapie vnitřních nemocí*. Praha: Grada Publishing, 1998.
- Hubík J, Dušek J, Řezáčová A, et al. *Obecná farmakognosie II. Sekundární látky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- Mika K. *Fytoterapie pro lékaře*. Martin: Osveta, 1991.
- Leifertová I, Baloun J. *Farmaceutická botanika. Systematika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.
- Kol. *Farmakognosie II. díl*. Praha: Spolek českých farmaceutů v Praze, 1949.
- Opletal L, Volák J. *Rostliny pro zdraví*. Praha: Aventinum, 1999.
- Scheffler A, Rauwald HW, Kampa B, et al. *Olea europea leaf extract exerts L-type Ca²⁺ channel antagonistic effects*. *J Ethnopharmacol* 2008;120:233–240.
- El SN, Karakaya S. Olive tree (*Olea europea*) leaves: potential beneficial effects on human health. *Nutrition Reviews* 2009;67:632–638.
- Caesar W. Kamille. Ein Kraut für viele Gelegenheiten. *PTAheute* 2009;23:66–67.
- Bruneton J. *Pharmacognosy, Phytochemistry, Medicinal Plants*. Paris: Lavoisier Publishing, 1999.

